

ŽIVOT EMANUELA SWEDENBORG

1985

1688 - 1772

**www.andele-nebe.cz
www.vesmirni-lide.cz**

Swedenborgova základní životopisná data

- 1688 29.ledna se narodil ve Stockholmu ve Švédsku Emanuel Swedberg.
1699 - 1709 studuje na universitě v Uppsale.
1710 - 1715 první zahraniční cesta do Anglie a dalších evropských zemi.
1716 začíná publikovat v časopise *Daedalus*.
1716 je jmenován poradcem Královského kolegia dolů
1718 Swedbergova rodina je povýšena do šlechtického stavu a mění jméno na Swedenborg.
Emanuel zaujímá místo ve Sněmovně lordů švédského parlamentu.
1721 vydává svou první filosofickou práci *Principy chemie*.
1729 – 1734 píše a vydává tři svazky svého nejvýznamnějšího filosofického díla s názvem *Filosofické a mineralogické práce*.
1735 - 1744 intenzivně studuje a publikuje práce o podstatě lidské existence, zvláště pak o konceptu duše.
1734 - 1744 v Holandsku a v Anglii získává první transcendentální zkušenosti.
1745 v Londýně má vizi, že se má stát prorokem.
1747 začíná se naplno věnovat theologické práci.
1747 - 1758 píše a publikuje první velké theologické dílo o 12-ti svazcích s titulem *Nebeská tajemství*
1759 – 1761 projevuje svou jasnozřivost při třech událostech.
1769 – 1771 v Gothenburgu je obviňován státní církví z kacířství.
1771 – 1772 v Amsterdamu publikuje dvousvazkové *Pravé křesťanské náboženství*, své poslední velké theologické dílo.
1772 29. března umírá v Londýně ve věku 84 let.

ŽIVOT EMANUELA SWEDENBORGA

Návštěvníci Uppsalské katedrály ve Švédsku mohou vidět působivý sarkofág z červeného mramoru se jménem Emanuela Swedenborga. V sarkofágu jsou ale uloženy tělesné pozůstatky jednoho z nejvzdělanějších švédských synů teprve od roku 1910, kdy byl tento vynikající intelekt opožděně objeven a uznán. Tehdy mu švédský král Gustav V. společně s celým národem složil hold. Místo ve veřejnosti přístupné části katedrály je vyhrazeno pro hrobky králů, arcibiskupů, generálů a vynikajících myslitelů. Jenom několika Švédům se dostalo tohoto vyznamenání.

Kdo byl Emanuel Swedenborg? Jaká byla jeho role v historii, že si zasloužil takové postavení a pozornost? Jaký byl jeho hlavní přínos? Velká většina návštěvníků katedrály by asi měla potíže s odpovědí na tyto otázky. Vzdělanci si možná vzpomenou na Swedenborgovy vědecké a filosofické příspěvky k evropskému myšlení osmnáctého století. Jen skutečně malá část příchozích, Swedenborgových stoupenců, bude hledět na sarkofág s úctou, jako na místo odpočinku muže, který se považoval za nového Božího proroka na zemi.

Jesper Swedberg

Sára Běhmová-Swedbergová

Předkové obdařili tohoto vynikajícího Švéda mnohými talenty, které determinovaly kurs a obsah jeho života. Ze strany své matky měl dlouhou řadu významných příbuzných v oboru důlního průmyslu a jeho otec byl vysoce inteligentním, horlivým a oddaným duchovním. Do takové rodiny, vytvořené harmonickým míšením světského a duchovního, se Emanuel narodil 29. ledna 1688 ve Stockholmu. Jeho matka, Sára Běhmová, zemřela, když mu bylo osm let, ale její tichý, benevolentní duch měl velký vliv na utváření charakteru jejího třetího dítěte a druhého syna. Ještě šest dalších dětí se narodilo Jesperovi a Sáře před její náhlou smrtí v roce 1696.

Emanuelův otec byl profesorem theologie na universitě v Uppsale a děkanem v tamní katedrále. Později se stal biskupem ve Skaře, a to znamenalo povýšení jeho rodiny do šlechtického stavu královnou Ulrikou Eleonorou. Jedním z důsledků tohoto vyznamenání byla změna rodinného jména ze Swedberg na Swedenborg. Biskup také sloužil jako kaplan královské rodiny, a měl tak volný vstup do nejvyšších společenských a politických kruhů Švédska.

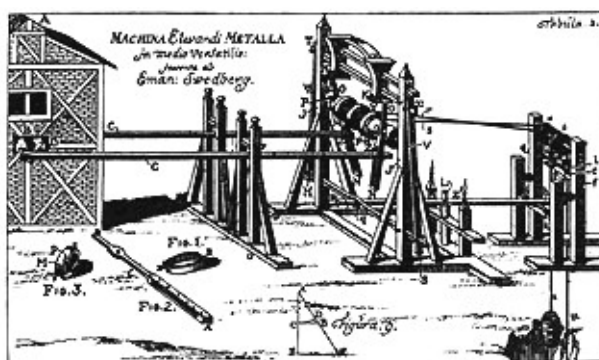
Malý Emanuel vnímal od narození rodinnou atmosféru, která se vyznačovala úctou a náboženskou vroucností. Všechny biskupovy děti dostaly biblická jména, aby jim připomínala jejich povinnosti k Bohu a k církvi. Jméno Emanuel, které znamená "Bůh s námi", jako by charakterizovalo Swedenborgova raná léta. Rodina často mluvila o náboženských otázkách a mladý chlapec měl i nejednu příležitost k diskusím o víře a životě s mnohými duchovními. O mnoho let později Swedenborg o svém mládí píše: "Bylo to neustálé přemýšlení o Bohu, spáse a duchovním utrpení člověka..."¹

Přestože theologie byla ve Swedenborgově domě velmi podstatnou, nevytlačila ostatní témata. Do rodinných rozhovorů často vstupovala politika, filosofie, technologie. Toto vše společně s jeho vysokým nadáním a všeobecným přehledem vedlo k tomu, že už v červnu 1699 vstoupil mladý Emanuel na universitu v Uppsale.² Ta tehdy nabízela čtyři hlavní studijní směry: teologii, práva, lékařství a filosofii. Ačkoliv se Swedenborg nakonec rozhodl pro studium filosofie, jeho bádavá mysl ho vedla i do dalších oblastí. Fakulta filosofie zahrnovala také vědu a matematiku, ale Swedenborg navštěvoval i kursy práva a latiny, protože většina studijní literatury v Uppsale byla v tomto jazyku. V následujícím roce se začal zabývat ještě řečtinou a hebrejštinou. Dalším studiem a cestováním si pak osvojil angličtinu, holandštinu, francouzštinu, italštinu, samozřejmě svou rodnou švédštinu a prohloubil malost biblických jazyků. Pro zábavu psal v latině poezii a studoval hudbu. Postupně zvládl hru na varhany do té míry, že mohl brát při bohoslužbách v kostele. Celou jeho pozdější vědeckou kariéru charakterizuje mnohostrannost, představivost a praktičnost doprovázená schopností pronikat k podstatě problému.

Po skončení formálního studia na universitě v roce 1709 si naplánoval rozsáhlé období cestování a důkladného studia v zahraničí. V roce 1710 jako 22-ti letý odjíždí poprvé do Anglie. S podporou a finančním přispěním svého švagra Erica Benzelia může individuálně studovat fyziku, astronomii a většinu dalších přírodních věd. Také se začíná intenzivně zajímat o praktickou mechaniku a od zručných anglických řemeslníků se učí sestavovat hodiny, vázat knihy, provádět sekretářské práce, rytectví a konstrukci dechových nástrojů. V Holandsku pak studuje v té době začínající technologii broušení čoček. Jeho pozdější studia zahrnují kosmologii, matematiku, anatomii, fyziologii, politiku, ekonomii, metalurgii, mineralogii, geologii, důlní inženýrství a chemii, navíc pak má možnost setkávat se s předními vědeckými osobnostmi. V době, kdy relativně málo lidí bylo skutečně vzdělaných, Emanuel Swedenborg strávil prvních třicet pět let svého života rozsáhlým programem formálního a individuálního studia.

Ačkoliv se ponořil do věd a dalších světských činností, neopustil Swedenborg nikdy svou ranou náboženskou výchovu. Nadále akceptoval Boha jako vše prostupující příčinnou sílu ve vesmíru. Zdá se, že skutečně důsledně následoval radu, kterou dostal od otce opouštějícího Uppsalu, aby přijal biskupský úřad v jiné diecézi: „Prosím tě,“ řekl biskup, „aby ses bál a miloval Boha nadevše, protože bez této bázně je všechno další výcvik, všechno studium a učení bezcenné a zcela škodlivé.“³

V roce 1716, ještě dříve než období cestování a studia skončilo, začal Swedenborg dlouhou kariéru ve službě společnosti. Král Karel XII. jmenoval talentovaného osmadvacetiletého vědce do úřadu mimořádného poradce Královského kolegia dolů.

Toto postavení, i když částečně čestné, představovalo různé druhy povinností spojených s inspekcí a rozvojem dolování, jednoho z nejdůležitějších švédských průmyslových odvětví. Po třicet jedna let Swedenborg také sloužil jako placený člen Báňské rady, která se scházela pravidelně a rozhodovala o všech záležitostech v důlním průmyslu. Swedenborg se zasedání věrně účastnil a nebyl přítomen pouze tehdy, kdy byl na svých zahraničních studijních cestách. Místo poradce ale nebylo jen výnosným zaměstnáním. Swedenborg prováděl inspekční návštěvy dolů a vydával detailní zprávy o kvalitě a množství vytěžené rudy. Celkem sedm letních období strávil na těchto cestách kolem Švédska. Koňmo nebo v kočáře přes kilometry lesů, přespával v místních hostincích, fířal do všech druhů bezpečných i nebezpečných dolů. Účastnil se řešení personálních a administrativních problémů, najímání úředníků, rozhodování o sporech s dělníky a předkládání zlepšovacích návrhů. Měl dokonce nepopulární odpovědnost za vybírání daní, které doly odváděly.

Svou činnost v Báňské radě ukončil roku 1747, kdy rezignoval, aby se mohl plně věnovat důležitější práci, o které věřil, že je k ní povolán.

Swedenborgova veřejná kariéra zahrnovala také padesátiletou službu ve Sněmovně lordů, jednom ze čtyř oddělení švédského Riksdagu neboli legislativy. Poprvé tam zaujal místo po povýšení Swedenborgovy rodiny do šlechtického stavu v roce 1719. Od této doby až téměř do své smrti v roce 1772 se Swedenborg účastnil většiny zasedání parlamentu. Hluboký zájem o blaho Švédska ho vedl k plánování svých zahraničních cest na dobu parlamentních prázdnin. Obvykle zůstával ve Švédsku, když Riksdag zasedala přestože nebyl pohotovým řečníkem, mnohokrát vystoupil s prohlášeními a rezolucemi k důležitým aktuálním otázkám. Při mnohých příležitostech vyjádřil svůj názor na národní ekonomiku a strukturu daní. Také zahraniční politika a otázky kolem řádného využívání švédských přírodních zdrojů přitahovaly jeho pozornost.

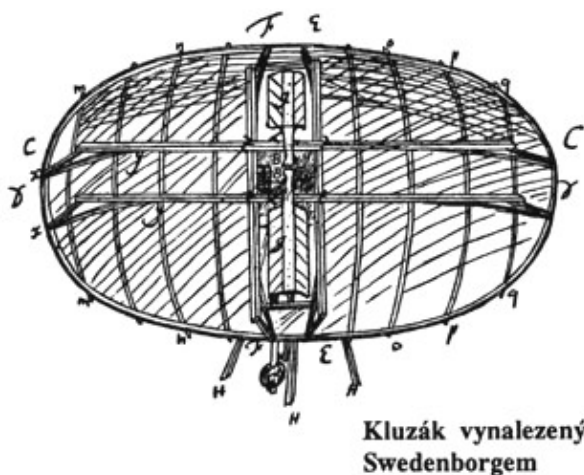
Swedenborgův nejostřejší politický spor se odehrál v roce 1760 v období ekonomického úpadku Švédska. Obchodní rada Anders Nordencrantz se tehdy stal předsedou zvláštní finanční komise a byl všemi jejími členy pověřen, aby vypracoval jejich zprávu. Ta pak ovšem reflektovala jeho názory na problém národních finančních krizí, které již dříve publikoval v obsáhlé knize. Nordencrantzova analýza obsahovala některé užitečné postřehy, ale jeho návrhy na reformu hrozily úplným zničením vládní struktury ve Švédsku. Mnozí cítili, že pokud by jeho doporučení byla akceptována, mohla by rozrušit celou společnost.

Swedenborg, přestože dbal na potřebu ekonomického zlepšení, shledal Nordencrantzův pohled v zásadě jako nepřijatelný, protože dával plnou odpovědnost za krizi vládním úředníkům. Nordenkrantz navrhoval vyměnit všechny kromě těch, kteří pracovali v církevních a vojenských úřadech. Nadále by se pak měli měnit každý druhý rok. Zkrátka, Nordenkrantz chtěl provést reformu neustálým vyměňováním vládních úředníků. Nejškodlivějším důsledkem jeho plánu by pak mohlo být nesmírné zvýšení osobní moci krále.

Swedenborg ve svém komentáři k Nordencrantzově zprávě pro Riksdag argumentuje, že švédské problémy jsou způsobeny různými faktory v soukromém i veřejném sektoru a ne pouze korupcí a hloupostí úředníků. Zdůrazňuje potřebu uvážlivé kritiky vlády v zájmu udržení efektivní struktury, ve které se může sociální a občanská svoboda postupně zvětšovat. "Chyby se přihodí v každé zemi a každému člověku," píše. "Kdyby se měla vláda posuzovat jenom podle jejích omylů, bylo by to jako posuzování jednotlivce jen podle jeho omylů a nedostatků."⁴ V tomto sporu, který nakonec vyhrál, se Swedenborg ukázal jako rozvážný muž, který se chce podílet na řešení reálných problémů.

Shrnutí Swedenborgova veřejného života by nebylo úplné, kdybychom pominuli jeho práci pro svou zemi. Král Karel XII. ho požádal, aby pracoval jako jeho inženýrský poradce poté, co byl zaujat Swedenborgovou editorskou prací pro vědecký časopis *Daedalus*, první periodikum, které se ve Švédsku zabývalo přírodními vědami. V královských službách

Swedenborg zastával místo stavebního dozorce na několika důležitých veřejných stavbách. Byl pověřen zpracováním projektů a provedením staveb nového typu suchého doku, plavebních kanálů, strojů pro zpracování zdrojů soli a systému pro přepravu velkých válečných lodí po souši. Ukázal také tvořivý talent, když nakreslil proveditelné skicy budoucích strojů, včetně letadla, ponorky, parního stroje, vzduchové pušky a stáložárných kamen.

Ačkoliv přírodní badatelé v osmnáctém století neměli na pomoc žádné dokonalé nástroje, rozvinuli vědu do pozoruhodné úrovně. Omezené množství poznatků jim umožňovalo diskutovat s kolegy v zahraničí daleko více, než je to možné dnes v důsledku exploze vědeckých informací v průběhu devatenáctého a dvacátého století. Swedenborgova dychtivá mysl spojená s rozsáhlou vzdělaností ho umístila mezi přední vědce své doby.

Ve století, které nevědělo nic o krevním oběhu, existenci kyslíku, složení vody, skladbě Země, atmosféry, elektřiny, spektrální analýze, fotografii, ukládání energie a atomech, Swedenborg předložil některé velmi zajímavé teorie i když občas s jistými nesprávnými spekulacemi. Jak se jeho mysl vyvíjela, začal se stále více zajímat o zobecňování objevů druhých, než o své vlastní experimenty. Jeho myšlení vykazovalo více filosofické než empirické sklony.

Přesto v metalurgii a biologii učinil experimentální objevy, které ho zařadily mezi originální myslitele těchto odvětví. Jeho metalurgická pojednání o správném zpracování železa, mědi a mosazi obsahují vědeckou teorii i technologii.

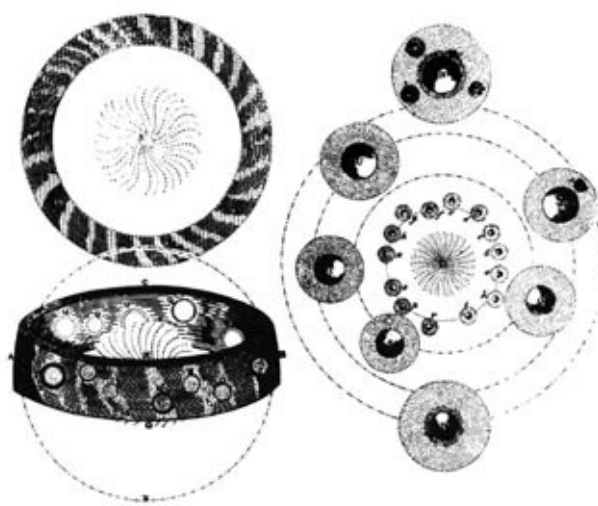
Swedenborgovy biologické studie nervového systému a mozku byly uznány jako první správné pochopení funkce mozkové kůry a dýchacích pohybů mozkové tkáně. Moderní učenci říkají, že Swedenborgovy objevy otevřely cestu do "většiny základů nervové a smyslové psychologie."⁵ Je také ceněn za pochopení funkce a důležitosti žláz s vnitřní sekrecí, zvláště pak hypofýzy.⁶

Kdyby strávil všechny roky své zralosti studiem metalurgie a biologie, možná by se dostal v těchto dvou odvětvích mnohem dále. Zdržoval se ale rozsáhlého výzkumu, protože cítil, že není zvláště obdarován pro tento druh práce. Kromě toho zjistil, že když se zabývá experimentálními objevy, vede ho to od filosofického zobecňování k jednostranným výkladům, které jsou příliš závislé na jeho vlastních pozorováních. Věřil, že jsou dva hlavní typy myslí. Na jedné straně ti, kteří jsou obdarováni schopností pro "experimentální pozorování a jsou obdařeni ostřejším pronikáním než ostatní, jako když je jim přirozeně vlastní lepší postřeh. Takoví jsou Eustachius, Ruysch, Leeuwenhoek, Lancisi, atd." Na druhé straně ti, "kteří používají přírodní vědu pro přemýšlení o již objevených faktech a odvozování jejich příčin. Oba dary jsou rozdílné a jen zřídka jsou spojeny v jedné osobě."⁷

Swedenborg měl dva hlavní filosofické zájmy:

kosmologii a přirozenost lidské duše. Přibližně od roku 1720 až do roku 1745 studoval, psal a publikoval o těchto dvou předmětech. Jeho první významná filosofická práce s titulem *Chemie* ukazuje vývoj jeho názoru, že v přírodě by vše mohlo být vysvětleno matematickými prostředky. Odmítl Newtonovu koncepci trvalých nedělitelných částic hmoty a předpokládal, že veškerý materiál je v podstatě pohyb uspořádaný v geometrických formách.

Během dvacátých let osmnáctého století se zabýval procesem existence a pokračování vesmíru. Téměř šestiset stránkový rukopis s titulem *Menší Principy*, který vyšel tiskem až po jeho smrti, byl jedním z výsledků těchto úvah. Velká práce jeho filosofických studií se ale objevila v roce 1734. Obsahuje tři svazky pod společným názvem *Filosofické a mineralogické práce*. V prvním svazku pod názvem *Principy* prezentuje podle zvyku filosofů osmnáctého století své kosmologické představy. Vysvětlení "*Principů přírodních věcí*" založil na zkušenosti, geometrii a rozumu a předpokládal stvoření "prvního přírodního bodu" hmoty, který spočívá v čistém pohybu a který byl uveden v život božským impulsem. Z tohoto bodu čistého pohybu pocházejí série konečností. Každá další série je větší a poněkud méně aktivní než konečnost předchozí. Swedenborgova kosmologie tak počítá s energií od počátku do konce. Argumentuje, že energie prostupuje všechny tři přírodní říše, živočišnou, rostlinnou a nerostnou. Každá materiální substance vyzařuje energetické sféry, kterými komunikuje s okolím. Jeho studie magnetismu, krystalografie, fosforescence a metalurgie ukazují jeho víru v aktivní vesmír.

Swedenborgovy Principy

Moderní vědecké experimenty, především na poli atomové energie, potvrdily mnoho Swedenborgových kosmologických domněnek. Svante Arrhenius, nositel Nobelovy ceny za chemii a zakladatel fyzikální chemie dvacátého století, usoudil, že Buffon, Kant, Laplace, Wright a Lambert navrhli systémy stvoření, které byly již dříve zpracovány ve Swedenborgových *Principech*.⁸ Druhý svazek *Filosofických a mineralogických prací* pojednává o železe a oceli, třetí o mědi a mosazi. V nich Swedenborg nemluví jenom o technologii a užití kovů, ale rozvíjí také důkladnější filosofické konstrukce o uzpůsobení a fungování vesmíru.

Nic ve Swedenborgových *Filosofických a mineralogických pracech* nenasvědčuje tomu, že by ho čistě materiální vysvětlení vesmíru uspokojilo. Jeho spisy jsou založeny na předpokladu, že božská síla prostupuje všem hmotě, a proto se jeho další myšlení obrací ke hledání vztahu mezi konečným a nekonečným. Dlouhý esej o nekonečnosti, publikovaný v roce 1734, nese plný název "Hlavní zásady filosofických argumentů o nekonečnosti a konečné příčině stvoření a o mechanismu fungování duše a těla". V této a podobných

studiích Swedenborg soudí, že ačkoliv konečné nemůže znát nekonečné, rozum člověku přikazuje usoudit, že člověk je účelem stvoření. Všechno ve stvoření přispívá k lidské existenci jako myslících bytostí. Duše musí být spojením mezi Bohem a člověkem, mezi nekonečným a konečným, i když člověk nemůže duši vidět nebo ji měřit.

Nejobsáhleji rozvinul Swedenborg své hledání duše v práci pod titulem *Ekonomie živočišné říše*, která byla publikována ve dvou velkých svazcích v letech 1740 a 1741. Jak titul napovídá, našel v říši života podivuhodnou jednotu, přesně strukturovanou podle nějakého velkého plánu, jednotu, která se shoduje s konceptem individuálních duší jako centrem stvoření. Teorie, které zde předložil, využívají nejlepší anatomické znalosti té doby a soustřeďují se na krev jako na nejpravděpodobnějšího nosiče duše. Padesát let před objevením kyslíku byl Swedenborg velmi blízko k odhalení způsobu, jakým plíce čistí krev. Později se soustředil na svá dřívější studia mozku a usoudil, že činnost mozku a těla je prostřednictvím krve závislá na „duchovním fluidu“, které musí být nosičem duše, i když nemůže být známo vědecky. Ve svém hledání racionálního světlení činnosti duše pokračoval ve druhé knize *Živočišná říše*. Doufal, že se mu podaří rozptýlit „mraky, které zatemňují svatý chrám mysli“ a otevřít cestu k víře.⁹ Ostatní tituly z tohoto období, některé vydané a některé ponechané v rukopisech, jsou *Mozek Smysly*, *Orgány plození* a *Racionální psychologie*.

Ekonomie živočišné říše přitahovala pozornost tehdejších učenců. Kritici však stále více ignorovali Swedenborgovo pozdější úsilí v hledání duše a nevydané rukopisy byly pochopitelně známé enom v okruhu jeho blízkých přátel.

Skrze víru, ve kterou se narodil a kterou podpořil svým vlastním myšlením, šel Swedenborg v pokusech o vysvětlení velkých otázek lidské existence tak daleko, jak jen mohl. Výsledek hledání ho neuspokojil, ale nová fáze jeho života začínala a další roky jeho kariéry musíme vidět z jiné perspektivy.

Během let 1744 a 1745 měl množství snění a vizí, které ho hluboce ovlivnily. Občas byl z toho, co zažíval, ustrašen, občas rozveselen. Byla to léta neklidu způsobeného něčím těžko vysvětlitelným. S nikým o tom nemluvil, ačkoliv *Deník snění* a *Cestovní deník*, které byly napsány v tomto období, zaznamenávají jeho zážitky a pocity. Znovu se vrátil ke studiu Bible a začal psát knihu *Bohoslužba a Boží láska*.

V dubnu roku 1745 zažil v Londýně pronikavou zkušenost. Nikým nedoprovázen večeřel ve svém oblíbeném hostinci. Náhle se mu zdálo, že se v místnosti zešeřilo a pak uviděl zjevení, jež k němu mluvilo. Když se pokoj opět vyjasnil, odešel Swedenborg domů hluboce pohnut. V průběhu noci se duch objevil znovu a mluvil s ním o potřebě člověka, který by byl prostředníkem, pomocí něhož by se Bůh mohl opět zjevit lidem podobně, jako v případech biblických zjevení Starého zákona.¹⁰

Swedenborg uvěřil, že ho Bůh povolává, aby přinesl na svět nové zjevení. Proto od roku 1745 až do své smrti o dvacet sedm let později strávil většinu času theologickými pracemi, které připojil k již rozsáhlým spisům vědeckým a filosofickým. Jen málo transcendentálních zkušeností zaznamenaných v historii lidstva obsahuje tak odvážné tvrzení.

Dva roky, bezprostředně následující po této zkušenosti, strávil dalším důkladným studiem Bible.

Napsal něco kolem 3.000 stran nepublikovaných poznámek k Bibli a rozsáhlý *Biblický index*, které pak používal při všech dalších theologických pracích. Dovedl k dokonalosti svou znalost hebrejštiny a řečtiny, aby mohl studovat Bibli v původních jazycích a skutečně také nově přeložil mnoho knih Starého i Nového zákona. V roce 1747 začal s vydáváním svého nejrozsáhlejšího theologického díla s názvem *Arcana Coelestia - Nebeská tajemství*. Tato studie knih Genesis a Exodus představuje více než 7.000 stran textu, tedy asi tři milióny slov. Podtitul tohoto mnohasvazkového díla prohlašuje, že „nebeská tajemství“, která obsahuje,

“jsou odhalena ve Svatém Písmu Páně“ a jsou prezentována společně s “úžasnými věcmi, které byly viděny ve světě duchů a v nebi andělů.“

Theologické spisy ze Swedenborgova pera plynuly dále. V osmi svazcích napsal vysvětlení Janova Zjevení, jednosvazková díla s tituly: *Božská Prozřetelnost*, *Božská Láska a Moudrost a Čtyři nauky*, t.j. O Pánu, O Písmu svatém, O Životě a O Víře. Prezentoval zprávy o zážitcích z druhého světa ve vysoce popisném svazku s názvem *Nebe a Peklo*. V roce 1768 vydal obsáhlý spis o manželství s názvem *Blaho moudrosti lásky manželské a zhoubné rozkoše lásky neřestné*. Následují kratší práce, pojednávající o různých dalších otázkách.

Theologické období Swedenborgovy kariéry má několik aspektů. Předně, po dlouhou dobu psal a publikoval anonymně. Jenom málo lidí, dokonce i z jeho blízkých přátel, vědělo o původu theologických děl, které začaly upoutávat pozornost. dále pak investoval do vydávání mnoho vlastních peněz, protože žádné z jeho theologických děl nemělo velký okruh čtenářů. Mnoho knih anonymně rozdál kněžím, universitám a knihovnám. V neposlední řadě ve svých raných theologických letech žil normální, i když občas osamělý život. Byl svobodný, a tak strávil většinu času se svými knihami, často v malém letním domku, který si postavil v zahradě svého stockholmského sídla. Za pozornost stojí i ten fakt, že události posledních let zrušily jeho anonymitu a uzavřenost, protože se jeho díla stala široce známými mezi vzdělanými lidmi. A konečně, stále uznával, že ho Pán pověřil, aby lidstvu přinesl nové zjevení. Splnění tohoto pověření za viselo na je ho současném pobývání v duchovním a přírodním světě.

Swedenborg nikdy neusiloval o založení náboženské sekty nebo církve a tak zůstával anonymním autorem svých theologických prací až do roku 1759. V tomto roce se přihodila ve Švédsku nehoda, která ho učinila populárním a která nakonec vedla i ke spojení jeho jména s neobvyklými theologickými pracemi, zejména s *Nebem a Peklem*. V červenci 1759, v městě Gothenburgu, které je vzdáleno asi 480 kilometrů od Stockholmu, byl Swedenborg s přáteli na večeři v domě bohatého místního obchodníka Williama Castela. Během jídla Swedenborg zblednul a zneklidněl, vyšel na chvíli do zahrady a pak se vrátil se zprávou, že ve Stockholmu, nedaleko jeho domu, začal velký požár. Řekl, že požár se rychle šíří, a projevil strach o některé své rukopisy, které má v domě. Konečně, v osm hodin večer řekl s úlevou: “Díky Bohu! Požár byl uhašen tři domy od mého !“

Přítomní byli Swedenborgovou zjevnou jasnozřivostí velmi zaujati, ale také zneklidnění, protože někteří měli ve Stockholmu domy nebo přátele. Ještě ten samý večer jeden z přítomných mluvil o příhodě s místním guvernérem, který požádal Swedenborga, zda-li by mu mohl vylíčit celou událost. Druhý den, v neděli, Swedenborg poskytl guvernérovi detaily o původu a šíření požáru a ,o prostředcích, kterými byl uhašen. Zvěst o údajném požáru se rychle šířila po Gothenburgu a stala se všeobecným námětem rozhovorů.

Zpráva s detaily o požáru přišla z Obchodní rady ze Stockholmu až v pondělí večer.“ Protože byla shodná se Swedenborgovou, vzbudil se všeobecný zájem o jeho osobu, a nedlouho potom také vešlo ve známost jeho autorství *Nebe a Pekla a Nebeských tajemství*. Nejruznější prominentní lidé se chtěli potkat s mužem, který tvrdil, že je schopen vidět do duchovního světa, a začali referovat o Swedenborgovi a jeho životě. Ti, kteří ještě neměli příležitost s ním hovořit, se přikláněli k názoru, že se pomátl. Po setkání a rozhovoru ho však naopak shledali naprosto rozumně myslícím. Často pak skončili v rozpacích, když nechtěli přijmout jeho tvrzení, ale přesvědčili se o jeho duševním zdraví.

Na jaře příštího roku se přihodila jiná událost, která zjevila další Swedenborgovy neobvyklé možnosti. Vdova po holandském vyslanci Mme de Marteville se začala zajímat o Swedenborgovu údajnou schopnost mluvení s duchy, protože doufala, že by jí mohla pomoci v praktickém problému. Dostala od klenotníka vysoký účet za provedené služby, který měl její manžel zaplatit ještě před svou smrtí. Byla si téměř jista, že manžel účet zaplatil, ale

nemohla najít účtenku. Swedenborg souhlasil, že se zeptá jejího manžela, pokud ho uvidí v duchovním světě. O několik dní později jí Swedenborg sdělil, že potkal jejího manžela a on mu řekl, že manželce sání poví, kde je potvrzení schováno. O osm dní později měla Mme. de Marteville sen, ve kterém jí manžel řekl, aby se podívala do zvláštní zásuvky v psacím stole. Udělala tak a objevila nejenom účtenku, ale i diamantovou sponu, kterou postrádala. Příští ráno Swedenborg vdovu navštívil a dříve, než mu mohla říci o svém snu a objevu, sdělil jí, že minulou noc měl opět rozhovor s jejím manželem. Ten mu oznámil, že už manželce o tom, kde má hledat ztracené potvrzení, pověděl.

Ještě více překvapující byl případ "Královnina tajemství." Na podzim roku 1761 hrabě Ulric Scheffer pozval Swedenborga na královský dvůr navštívit královnu Lovisu Ulriku. Ta se také začala zajímat o Swedenborga, protože slyšela zvěsti o jeho různých schopnostech. Královna ho požádala, zdali by mohl hovořit s jejím zesnulým bratrem Augustem Williamem, který zemřel před dvěma lety. Swedenborg souhlasil a o několik dní později přišel do královské rezidence. Daroval královně některé své knihy a pak jí v soukromé audienci v odlehlém koutě pokoje pověděl tajemství, kterým byla ohromena. Později prohlásila, že pouze její bratr mohl vědět, o čem jí Swedenborg vyprávěl. Případ se stal široce známým a diskutovaným ve švédských společenských kruzích.

Tyto tři příklady Swedenborgových jasnozřivých schopností, společně s dalšími menšími událostmi, snily jeho slávu. On však žil a pokračoval ve svém studiu jako dříve, jen zvědaví lidé často jeho práci přerušovali. Mnoho jich dychtilo potkat se s mužem, který v tichosti a rozumným způsobem prohlašoval, že je schopen mluvit s anděly.

V této souvislosti je zajímavé, jak na Swedenborgovy vizionářské schopnosti reagoval velký německý filosof Immanuel Kant. Přestože se Kant se Swedenborgem nikdy nepotkal, psal mu a také mu posílal osobní poselství po společných přátelích. Kant, velký racionalista, měl tendenci podceňovat všechny příběhy o mystických zkušenostech, ale množství ověřených zpráv o

Swedenborgových schopnostech mu bránilo v rychlém úsudku. Několikrát se vyjádřil souhlasně, několikrát zcela naopak. Nicméně Kantův trvalý zájem je potvrzen z různých pramenů. Dokonce i ve svém nejkritičtějším spisku, *Sny duchovidcovy*, vydaném v roce 1766, v němž se pokusil Swedenborga zdiskreditovat, odhaluje problémy se základy, na kterých by mohl svůj posměch postavit. V krátkosti, Kant musí být počítán mezi ty intelektuály Swedenborgovy doby, kteří zakusili těžkosti s uspokojivým vysvětlením theologické části jeho vynikající kariéry.

Ke konci Swedenborgova života různí staří přátelé a noví známí popisovali, jakým dojmem na ně Swedenborg zapůsobil. Jeho prohlášení se mnohým zdála být nesmyslná, ale ti, kteří se s ním mohli potkat a mluvit, nemohli o něm říci nic skutečně nepříznivého. Byli rozpačití z jeho vyprávění o mluvení s duchy, ale na druhou stranu shledali, že je to uvolněný, jemný muž se smyslem pro humor a s laskavou sférou. Občas, když se ho návštěvníci snažili zesměšnit, mluvil Swedenborg útržkovitě, ale většinou byl vynikajícím společníkem.

V roce 1768, ve svých osmdesáti letech, kdy se stále těšil vynikajícímu tělesnému i duševnímu zdraví, se Swedenborg vydal na svou předposlední rozsáhlou cestu. Na mnoha dřívějších procestoval celou Evropu, včetně Itálie, Francie, Německa, Holandska a Anglie, na této cestě jel nejprve do Francie a pak do Anglie, kde se ubytoval u mladých manželů na Wellclose Square v Londýně.

Během léta strávil mnoho hodin nad svou poslední velkou theologickou prací s názvem *Pravé křesťa nové náboženství*. Rád se také procházel po blízkých parcích, rozmlouval se známými a navštěvoval přátele. Jeden z jeho tehdejších společníků o něm později prohlásil: "Někdo by si mohl myslet, že Swedenborg byl excentrik a podivín, ale pravý opak je pravdou."

Byl velmi přístupný a příjemný společník, byl schopen hovořit o nejrůznějších tématech a nikdy nevyjadřoval své vlastní názory, pokud o ně nebyl požádán.“²

V roce 1769 se vrátil Swedenborg do Švédska, částečně také proto, aby se hájil proti obvinění z kacířství, ze kterého byl nařčen některými duchovními lutheránské státní církve. Přátelé ho v korespondenci informovali, že jeho theologické spisy vyvolaly velkou diskusi v lutheránské konsistoři v Gothenburgu. Několik Swedenborgových spisů bylo krátce předtím přeloženo do švédštiny a jejich stoupenci, jak kněží, tak laici, otevřeně podporovali ho theologii.

V září 1768 zemský duchovní uspíšil rozhodující diskusi tím, že v Gothenburgské konsistoři předložil rozhodnutí, volající po zastavení šíření všech prací, které jsou v rozporu s lutheránským učením. Měl na mysli především Swedenborgovy spisy.

Zatímco někteří členové konsistoře tvrdili, že žádný soud by neměl být vynesen, dokud všichni členové práce neprostudují, předsedající prelát Dean Ekebon oznámil, že shledal Swedenborgovy nauky “zkaženými, kacířskými, urážlivými a vysoce problematickými.” Připustil, že nevelkou pozorností četl pouze *Zjevenou Apokalypsu*, ale i tak došel k názoru, že Swedenborgův výklad podstaty Božství, Bible, Svaté Večeře, víry a dalších základních učení by měl být zavržen jako nebezpečný pro zavedené náboženské představy.

Obvinil Swedenborga ze socianismu neboli z popírání Kristova božství. Když se Swedenborg obeznámil s těmito obviněními, začal se rázně bránit. Zvláště obvinění ze socianismu se ho velmi dotklo a napsal: ‘Pokládám slovo “socián” za otevřenou urážku a ďábelský výsměch.’ Jedním ze Swedenborgových nejpečlivěji doložených tvrzení v jeho theologickém systému je totiž přímé vyvrácení socianismu a uznání Krista jako Boha na zemi.

Diskuse se přesunula do jednání v parlamentu, kde vzplanula na politické úrovni. Ekebonův oficiální poradce a hlavní žalobce argumentoval, že “nejpřísnější měřítko” musí být použito k “potlačení, potrestání a naprostému vyhlazení Swedenborgské inovace a otevřeného kacířství, kterým jsme obklopeni – tak, aby kanec, který devastuje a šelma, která ničí naši zemi, mohla být vyhnána pevnou rukou.” Královská rada, která byla ustanovena parlamentem, nakonec předložila svou zprávu v dubnu 1770. Antiswedenborgiáni vyhráli většinu toho, po čem toužili. Swedenborgovi příznivci v kléru museli přestat s používáním jeho učení a celníkům bylo přikázáno zkonfiskovat jeho knihy a zastavit jejich oběh v každé

oblasti, pokud, nejbližší konzistoř nevydá povolení. Královská rada “zcela odsoudila, zavrhla a zakázala theologické nauky, které Swedenborgovy spisy obsahují.”

Spor se vlekl více než tři roky. Swedenborg neustále protestoval proti rozhodnutí rady a posílal petice samotnému králi. Královská rada předala případ odvolacímu soudu v Götha, který požádal několik universit, včetně Swedenborgovy alma mater v Uppsale, aby provedly podrobné prostudování Swedenborgových myšlenek. University se však problému vyhnuly. Jejich theologické fakulty sice neshledaly nic, o čem by myslely, že je třeba odsoudit, ale na druhou stranu neměly žádnou chuť dát biskupy a konzistory k soudu pro křivé obvinění, což byla jediná cesta, jak by antiswedenborgské rozhodnutí mohlo být změněno.

Případ utichl. Někteří kněží dále kázali Swedenborgovy myšlenky, většina nikoli. Emanuel Swedenborg ve svých několika zbývajících letech na zemi pokračoval v psaní a svém životě beze změny.¹³

Dokončení korunního díla jeho theologického období ho zcela pohltilo. Ačkoliv dvaasmdesátiletý, vypravil se na svou poslední, jedenáctou cestu do zahraničí, aby knihu vydal. Zjevně cítil, že už se do Švédska nevrátí, a tak se rozloučil se členy Báňské rady, příznivci a blízkými přáteli. Zařídil penzi pro svou věrnou hospodyní, napsal poslední vůli a řekl svému dlouholetému příteli a sousedovi Karlu Robsabmovi: “Nevím, jestli se ještě vrátím, ale v tom tě mohu ujistit, že mi Pán slíbil,... že nezemřu dříve, dokud nebudu mít z tiskárny tuto práci, ... která je teď připravena k vydání.”¹⁴ Tato slova se týkala rukopisu, který byl vydán v roce 1771 v Holandsku pod názvem *Pravé křesťanské náboženství*.

Skeptický, ale přátelský návštěvník, který potkal Swedenborga v Amsterdamu v době tištění *Pravého křesťanského náboženství*, o něm napsal, že věstec v pokročilém věku pracoval “neunavne”, a dokonce “úžasným a nadlidským způsobem” četl obtahy a vracel je zpět vydavateli. Nalezl Swedenborga přesvědčeného, že slouží, jak titulní stránka hlásá, jako “služebník Pána Ježíše Krista.”¹⁵

Když byla kniha vydána, Swedenborg opustil Amsterdam a překročil kanál do Anglie. Přijel do Londýna na počátku září 1771 a opět se ubytoval u Shearsmithových v Great Bath Street. Nadále pokračoval v psaní svých knih, i když se jeho zdraví stále zhoršovalo. V prosinci utrpěl mrtvici, po které již nemohl mluvit, a byl v bezvědomí téměř po tři týdny. Během ledna a února se postupně zotavil a opět mohl hovořit s návštěvníky. Napsal Johnu Wesleymu, známému anglickému duchovnímu, že by s ním rád diskutoval o náboženství, pokud by Wesley mohl přijet do Londýna. Swedenborg se zmínil, že se v duchovním světě dozvěděl o jeho přání mluvit s ním o theologii. Wesley vyjádřil před svými přáteli velký údiv nad tímto pozváním, protože o svém zájmu o Swedenborgovy vize nikdy nikomu neřekl. Odpověděl mu, že by mohl přijet do Londýna až dokončí svou šestiměsíční cestu, na kterou se právě chystá. Když dostal Swedenborg tuto odpověď, odepsal mu, že za šest měsíců bude příliš pozdě, protože navždy vstoupí do duchovního světa 29. března 1772. Také služebné, která se o barona Swedenborga během jeho posledních měsíců starala, oznámil přesný den své smrti.¹⁶

Během března navštívilo Swedenborga několik přátel a snažilo se ho přimět, aby učinil konečné prohlášení o pravdivosti nebo nepravosti nového zjevení, které po tak mnoho let plynulo z jeho pera. Swedenborg důrazně odpovídal: “Nepsal jsem nic než pravdu, jak se budete přesvědčovat po všechny dny svého života, pokud se budete držet v blízkosti Pána a věrně mu sloužit odpíráním zla všeho druhu, jako břichu proti Němu, a horlivě studovat Jeho Slovo, které od počátku do konce nese nesporné svědectví o pravdivosti nauk, které jsem světu předložil.” Při jiné příležitosti, kdy odpovídal na podobnou otázku, Swedenborg řekl:

“Tak jistě, jak mě vidíš před sebou, tak pravdivé je vše, co jsem napsal; a mohl bych říci více, kdyby mi bylo dovoleno. Až vstoupíš do věčnosti, uvidíš všechno a pak si ty a já budeme mít mnoho co říci.”

V neděli 29. března 1772 paní Shearsmithová a služebná Elizabeth Reynoldsová našly Swedenborga probuzeného z dlouhého spánku. Požádal je, aby mu řekly, kolik je hodin. Odpověděly, že bylo pět. „To je dobře“, řekl Swedenborg. „Děkuji vám. Bůh vám žehnej.“⁸ Pak lehce vzdychl a zemřel.

Krátce po jeho smrti energický Londýňan Robert Hindmarsh objevil knihu *Nebe a Peklo*. Při její četbě konvertoval a začal organizovat první skupinu Swedenborgových stoupenců. Na pravidelných schůzkách v Londýně Hindmarshovi přátelé začali studovat principy Swedenborgovy teologie. Švédští následovníci se šli pod vedením Johana Roséna a Gabriela A. Beyera, dvou známých myslitelů, kteří se již Swedenborgovými spisy zabývali delší dobu. James Glen, občasný účastník Hindmarshovy skupiny v Anglii, přivezl kopie Swedenborgových spisů do Filadelfie v roce 1784. Swedenborgiánství v Americe, datované od Glenesových snah, založilo čtenářské kluby v Quaker city a na mnoha dalších místech. Ačkoliv celkový počet Swedenborgových stoupenců nikdy nebyl veliký, jsou dnes jejich aktivní skupiny rozšířené po celém světě.

Swedenborgovo učení má zjevný a přímý vliv na ty, kdo na sebe pohlížejí jako na stoupence nové víry. Swedenborgiáni studují jeho theologické spisy a podobně jako příslušníci jiných náboženských organizací se snaží tyto principy aplikovat ve svých životech. Méně patrná skutečnost Swedenborgova vlivu - jeho přínos hlavnímu proudu světového myšlení - čeká na své zhodnocení. Učenci, kteří se o tento úkol pokoušejí, mohou dojít ke stejnému závěru jako Arthur Conan Doyle, který prohlásil, že zkoumat Swedenborgovo dílo znamená zkoumat „vrcholnou duchovnost.“¹⁹

Poznámky a odkazy

1. Dopis G.A.Beyerovi, 14.listopad 1769, R.L.Tafel, *Dokumenty o Swedenborgovi* (Swedenborg Society, London, 1875), *II*, str. 279-80.
2. Swedenborgovi bylo pouze jedenáct let, když vstoupil na universitu, ale to nebylo v té době nic neobvyklého.
3. Cyriel O.Sigstedt, *The Swedenborg Epic* (New York: Bookman, 1952), str.11.
4. Tafel, *Dokumenty, I*, str. 511-515.
5. George Gaylord Simpson a William S.Beck, *Life* (New York: Harcourt, 1965) str. 827-828.
6. V roce 1910 svolala a sponzorovala Londýnská Swedenborgská společnost k oslavám 100-letého výročí svého založení a 200-letého výročí Swedenborgovy první cesty do Londýna Mezinárodní Swedenborgský kongres. švédský král Gustav V. měl čestnou záštitu a delegáti přijeli z celého světa. O Swedenborgových přínosech vědě, filosofii a teologii pojednávalo více než čtyřicet prací od různých vzdělanců. Vědecké práce byly předneseny některými významnými vědci dvacátého století. Viz *Transactions of the International Swedenborg Congress*. (London: Swedenborg Society, 1912) str. 373.
7. O.M.Ramström,“Swedenborg on the Cerebral Cortex as the Seat of Physical Activity,“ *Mezinárodní Swedenborgský kongres*, str.56.
8. Sigstedt, *Swedenborg Epic*, str.116-117, a poznámky 170 a 569.
9. Swedenborg, *Živočišná říše* (Newbery: Londýn, 1843, znovu vydáno Swedenborg Scientific Association: Bryn Athyn, PA. 1960,1, str.15)
10. Swedenborgovo vyprávění Carlu Robshamovi, stockholmskému bankéři a příteli Swedenborgovy rodiny. Tafel, *Dokumenty,I*, str. 35-36.
11. Mnoho podobných zpráv o této události a dvě následující jsou spojeny a citovány v Sigstedt, *Swedenborg Epic*, str. 269-282.
12. Svědectví Arvida Ferelia, Tafel, *Dokumenty, II*, str. 560.
13. Nejlepší záznam Gothenburgského soudu o kacířství je uveden v Sigstedt, *Swedenborg Epic*, kap.41.
14. Tafel, *Dokumenty, I*, str. 38-39.
15. Johan Christian Cumo je citován v Sigstedt, *Swedenborg Epic*, str. 415.
16. Tafel, *Dokumenty, II*, str. 564-565, 546. Výměna dopisů mezi Swedenborgem a Wesleyem není fakticky doložena. Poznámky ve Wesleyho Armenian Magazine však ukazují, že četl Swedenborgovy theologické spisy velmi intenzívně.
17. Tafel, *Dokumenty, II*, str. 579-580, 557-558.
18. Tafel, *Dokumenty, II*, str. 578, 568-569.

19. Arthur Conan Doyle, *Histoiy of Spiritualism* (New York: Doubleday, 1926) str. 22.

Chronologický přehled hlavních Swedenborgových prací

Rok Název

(Zvýrazněně tituly byly vydány Swedenborgem).

1709 Vybrané věty

1716 Daedalus hyperboreus. O perspektivě. Létající stroj. Stereometrie.

1717 Příčiny věcí. Založení observatoře. Obchod a výroba. Oheň a barvy.

1718 Algebra. O zjišťování zeměpisné délky. Nová aritmetika. Podstata přírody.

1719 O pohybu a postavení Země a planet. O hloubce vody. Bohatství země. O kmitání. Tah pecí. Peníze a míry. Objevování nerostných zdrojů. Doky, zdymadla a zpracování sole. Geometrie a algebra. 1721 Principy chemie, železo a oheň. O zjišťování zeměpisné délky.

1722 Rozmanitá pozorování. Augustinus. Uchování tepla. Odpověď Quenzelovi. O magnetu.

švédská měna a finance. Hydrostatika.

1723 O těžbě mědi a železa. Výroba železa.

1722-9 Prospekt velké metalurgické práce

1724 O stříbru. O vitriolu. O síře a pyritu. O soli.

1729 Menší principy.

1733 Pohyb elementů. Wolffova ontologie a Principy. Empirická psychologie. Shrnutí Principů.

1734 Filosofické a mineralogické práce. Nekonečno, konečná příčina stvoření. Spojení duše a těla.

1733-4 Deník

1734 Lidské tělo. Vyhlášení války Rusku.

1739 Cesty. Svaly. Cesta k poznání duše. Víra a dobré skutky.

1740-1 Ekonomie živočišné říše

1740 Paměti Karla XII. Kůže a jazyk. Tři funkce mozku. Univerzální filosofie.

1741 Božská prozíravost (De Prudentia Divina). Matematika a fyzika. Filosofovy poznámky.

1742 Metafyzika. Duše a tělo. Původ duše. Duch zvířat. Rudá krev. Činnost. Vnímání.

1743 Swammerdamův přírodopis.

- 1744** Živočišná říše. Klíč k hieroglyfům. Souvztažnosti a jejich representování. Racionální psychologie. Ontologie. Reproductivní orgány. Pět smyslů. Mozek. Svaly tváře a břicha. Deník snění.
- 1745** Bohoslužba a Boží Láska (De Cultu et amore Dej). Dějiny stvoření. Mesiáš přichází.
- 1746** Historické Slovo.
- 1746-8** Biblický index.
- 1747** O Gádovi a Ašerovi. Vysvětlení Izajáše a Jer.
- 1747-65** Duchovní deník.
- 1749-56** Nebeská tajemství (Arcana Coelestia).
- 1751** Index duchovních zážitků.
- 1755** Obchod s alkoholem ve Švédsku
- 1756** Index k Nebeským tajemstvím
- 1758** Země ve vesmíru (De Telluribus in Mundo nostro Solan). Nebe a Peklo (De Coelo et de Inferno). Poslední soud (De Ultimo Judicio). Nový Jeruzalém a jeho nebeské nauky (De Nova Hierosolyma et ejus Doctrina coelesti). Bílý kůň v Apokalypse (De Equo Albo, de quo in Apocalypsi).
- 1759** Vysvětlená Apokalypsa (Apocalypsis explicata). Atanasijské krédo. Pán.
- 1760** Kovová měna. Výzva parlamentu k obnovení kovové měny. Další úvahy o kovové měně.
- 1761** Export mědi. Kritika Nordencranzovy knihy. Zachování svobody. Mramorové intarzie. Proroci a Žalmy. Všemohoucnost, vševědoucnost, atd. O životě.
- 1762** Písmo Svaté ze zkušenosti. Předpisy Dekalogu. Poslední soud. Božská Láska.
- 1763** Čtyři nauky: O Pánu (Doctrina de Domino), O Písmu Svatém (Doctrina de Scriptura Sacra), O životě (Doctrina Vitae pro Nova Hierosolyma), O Víře (Doctrina de Fide). Pokračování posledního soudu (Continuatio de Ultimo Judicio). Božská Láska a Moudrost (De Divino Amore et de Divina Sapientia). Božská Moudrost (De Divina Sapientia).
- 1764** Božská Prozřetelnost (Divina Providentia).
- 1766** Zjevená Apokalypsa (Apocalypsis nevelata). Index ke Zjevené Apokalypse. Rozhovory s anděli. Účinná láska. Pět památných příběhů. Manželství. 1767 Odpovědi na tři otázky. Index k Manželství.
- 1768** Manželská láska (De Amore conjugiali). Přírodní a duchovní smysl Slova.

1769 Stručný úvod do nauk Nové Církve (Summania Expositio Doctrina Novae Ecclesia). Spojení duše a těla (De Commercio Animae et Corporis). Odpověď na dopis (Responsum ad Epistolam).
Principy Nové Církve. Dodatek k Bílému koni. Potvrzení nauk Nové Církve z Písma. Index termínů.

1770 Dodatek k Pravému křesťanskému náboženství. Historie Nové Církve.

1771 Pravé křesťanské náboženství (Vera Christiana Religio). Švédská měna a finance. Devět otázek. Odpověď Ernestimu. Koruna (Coronis). Konec věku, Druhý Příchod Páně a Nová Církev. Fragmenty o zázracích.

Přes 7000 stran a 3000 obrázků o Vesmírných lidech najdete na internetu:

[**www.vesmirni-lide.cz**](http://www.vesmirni-lide.cz)

[**www.vesmirnilide.cz**](http://www.vesmirnilide.cz)

[**www.andele-svetla.cz**](http://www.andele-svetla.cz)

[**www.andelesvetla.cz**](http://www.andelesvetla.cz)

[**www.universe-people.cz**](http://www.universe-people.cz)

[**www.universe-people.com**](http://www.universe-people.com)

[**www.cosmic-people.com**](http://www.cosmic-people.com)

[**www.angels-light.org**](http://www.angels-light.org)

[**www.angels-heaven.org**](http://www.angels-heaven.org)

[**www.ashtar-sheran.org**](http://www.ashtar-sheran.org)

[**www.himmels-engel.de**](http://www.himmels-engel.de)

[**www.angeles-luz.es**](http://www.angeles-luz.es)

[**www.angely-sveta.ru**](http://www.angely-sveta.ru)

[**www.anges-lumiere.eu**](http://www.anges-lumiere.eu)

[**www.angelo-luce.it**](http://www.angelo-luce.it)

www.anioly-nieba.pl

www.feny-angyalai.hu

www.anjos-ceu.eu

www.angeli-raja.eu